

obično donose samo završeci, ne stavlja se zarez, nego se odvajaju samo crticom, ali su završeci štampani tanjim ćirilčkim slovima. I kratice gramatičkih oznaka ne odvajaju se zarezom od riječi na koje se odnose, ali su istaknute time što su štampane u kurzivu, latinicom i bez tačke. Lingvističke kratice kojima se dopunjuju ili pobliže određuju gramatičke i nalaze se iza kratica gramatičkih oznaka pišu se također kurzivnim slovima i latinicom, ali s tačkom. Kratice stilskih oznaka pišu se običnim (nekurzivnim) latiničkim slovima, u zagradama. Napokon, tumačenje na hrvatskosrpskom jeziku donosi se također običnim (nekurzivnim) latiničkim slovima, ali izvan zagrada. Zarezom se odvajaju samo sinonimi, odnosno sintagme i frazeološki izrazi. Ako riječ ima više značenja, svako se značenje obilježava svojim rednim brojem. Sve to osigurava izvanrednu preglednost rječnika: svaki različiti podatak i grafički odskake od bilo kojega drugoga.

U Makedonskom rječniku zapazio sam samo neke pojave koje nisu obuhvaćene u »Objašnjenjima«, a u obradi se primjenjuju na način koji bi mogao stvarati teškoće nestručnjacima i strancima koji bi se htjeli služiti tim rječnikom. To je određivanje pluralnog oblika imenica muškoga roda na velarni suglasnik *-k* i *-g* i na suglasnik *-v* > *-h*, npr. *baltak* -ci, *volčjak* -ci, *završetak* -ci; *beleg* -zi, *vrag* -zi (pored: *vrag* -ovi), *nalog* -zi; *Ulav* -si, *Kucovlav* -si. Ne vidi se kako se vezuju ti završeci s osnovnom riječi. Zato bi bilo dobro da je u za-

vršetak uključen i prethodni zajednički glas osnovne riječi i izvedenog oblika, kao što je to učinjeno u primjerima s pokretnim (nepostojanim) vokalom tipa *borec* -rci. Ili se o tome moglo što god reći u »Objašnjenjima«. Isto se tako automatski ne mogu povezati s osnovnom riječi završeci izvedenih oblika u pridjeva kao *gladok* -tka. Tim se završetkom pokazuje da se u izvedenom obliku izostavlja pokretni (nepostojani) vokal, ali pri tom dolazi i do promjene d (t. Zato se i o tome moglo nešto reći u »Objašnjenjima« ili se u primjerima mogao navoditi posljednji zajednički glas osnovne riječi i izvedenog oblika, ili čitav izveden oblik (*gladok* -atka ili glatka).

Prednje napomene izražavaju samo jedno gledište, donekle i praksu. Možda bi bilo dobro i da se prihvate, ali one nipošto nemaju namjenu, još manje pretenzije, da imalo umanje vrijednost ovog značajnog leksikografskog djela. Djelo je radeno na osnovi postojećih mogućnosti, s jasnim pogledima na leksikografiju i s određenim ciljem. Nema sumnje da će makedonska leksikografija moći u dogledno vrijeme registrirati i opširniji leksički fond, i veći broj značenja s preciznijim nijansiranjem, veću količinu frazeoloških izraza, potanje odrediti promjene u izvedenim oblicima i tome slično, a kao idealni leksikografski cilj: izraditi rječnik s književnim potvrđama. No, takav idealni rječnik još nedostaje i nekim književnim jezicima s dugom i vrlo dugom leksikografskom tradicijom.

Božidar Finka

PITANJA I ODGOVORI

VOZAR I VOZAČ

Kad sam bio dijete, slušao sam kako seoski momci sa zanosom pjevaju:

Oj Lazare, na moru vozare,
Prevezi me tamo i ovamo!
Tamo mi je selo omiljeno
I u selu lijepa djevojka.

Ta stara pjesma duboko mi se usjekla u sjećanje. I danas, kad čujem ili pročitam ove stihove, dočara mi se snažna prilika vozara Lazara, bradatog i opaljenog suncem, kako žurno otiskuje svoju tešku galiju da bi pjevača Mirka, moga susjeda, prevezao na sastanak sa »lijepom djevojkom«.

Koliko ljepote u jednoj riječi! Daleko more, nikad nevideno, i čitav splet realnih

i izmaštanih događaja oko jednog, samo jednog — kako bi se suho gramatičarski reklo — supstantiva!

Ali vremena se mijenjaju, život se mijenja, i dječju maštu ne raspaljuju više priče i pjesme o dalekom moru; ona tamo odlaze na ljetovanje, voze se motornim brodovima i znaju da lađom upravlja kormilar i da kapetana broda zovu »bârba«. Upitate li današnjeg desetogodišnjaka iz nekog našeg grada šta je to vozar, teško da će vam znati da odgovori.¹ Stara je to riječ i rijetko se čuje čak i po selima, gdje se još uz »gusle javorove« pjevaju epske pjesme. Pa ipak, ta riječ i danas živi, iako sa nešto izmijenjenim značenjem.

U Vukovo vrijeme riječ *vozar* označivala je čovjeka koji vozi lađu, veslara, dakle isto kao i u našoj pjesmi. U njegovu »Rječniku« piše:

»vòzâr, vozâra, m. der Ruderer, remex. cf. vozac: daj ti mene trideset vozara, I pred njima vozara Lazara.« (V. izd. 1898, str. 72b!)

Od Vuka možemo saznati i to da se u »Boci« (tj. Boki kotorskoj) govorilo vòzac, a ne vòzâr. To isto potvrđuju Broz i Iveković. Osim toga, od njih, kao i od Vuka saznajemo da se u ono vrijeme plaćala »vozârina f. der Fuhrlohn, vectura: vozarine pet stotin' dukata. Rj. plata vozarska, za vožnju, vidi brodârina. Jutros sam ti prevez'o devojkju, dukat mi je vozarine dala. herc. 114.« (V. Broz-Ivekovićev »Rječnik« II, str. 740a!)

Ne znam da li se ta riječ u ovom značenju još negdje upotrebljava.¹ Ali svjedok sam da se ona s nešto izmijenjenim značenjem i danas čuje. Vozar je danas čovjek koji tjera zaprežno vozilo, koji vozi što na kolima. U Armiji postoji *vozarski vod*, neki ga još zovu i *transportni* (vod) ili prosto: *komora*. Tu su vojnici koji se bave oko konja i upravljaju zaprežnim vozilima kad se nešto transportuje. Njih zovu v o z a r i.

Ovo značenje potvrđuje i Bakotić. On piše:

¹ U Hrvatskoj je ta riječ vrlo živa. *Bilj. ur.*

»vozar, m. I. onaj koji vodi kola; 2. onaj koji vodi lađu; 3. veslar«. (V. »Rječnik srpskohrvatskog književnog jezika«, str. 105a!)

Pored veslara i lađara vozar je dakle i »onaj koji vodi kola«. (Ja bih rekao: koji upravlja kolima, i to *zaprežnim*, jer se danas i automobili nazivaju kolima!)

Zanimljivo je da su se ljudi koji su se bavili takvim poslom u Vukovo vrijeme nazivali v o z a č i. Evo šta o tome u »Rječniku« piše sam Vuk:

»vòzâč, vozâča, m. koji što vozi na kolima, der Fuhrmann, qui vecturam facit. (cf. kiridžija, rabadžija, saltadžija).« (Ibidem.)

Isto je i u »Rječniku« Broz-Ivekovićevom s ovim primjerom: »Car reče svojemu vozaču: savij rukom svojom i izvezi me iz boja, jer sam ranjen. Car. I. 22, 34.« (V. II dio, str. 740a!)

Lujo Bakotić također smatra da je vozač (kod njega isto što i vozar) »onaj koji vodi kola«.

Danas međutim riječ *vozač* ima svoje posebno značenje. Vozačem se u novije vrijeme zove čovjek koji upravlja motornim vozilom. Postoje i zvanja *vozač I, II i III* klase. Na kamionima možemo pročitati uz naziv poduzeća, koje je vlasnik, i prezime i ime *vozača* kola (na pr. MESOPROMET, VOZAČ: MARKO IVETIĆ). Vozač, to je, kako se još uvijek govori, šofer (od franc. chauffeur). Ipak imenica *vozač* ima šire značenje nego šofer. Šofer je upravljač automobila, autobusa i teretnih vozila, ali ne i motocikla. One koji se voze motociklom zovemo vozačima. Zato se u našoj eri »vespi«, »lambreta«, »skutera« i »mopeda« riječ vozač sve češće čuje. Dobro bi bilo kad bi ona potpuno potisnula stranu riječ šofer.

Prema tome u našem savremenom jeziku *vozar* označuje čovjeka koji upravlja *zaprežnim* vozilom, a *vozač* onoga koji upravlja *motornim* vozilom.

Od Vuka pa na ovamo desile su se velike promjene u životu našega naroda. Tehnički napredak i sve veća emancipacija od starog patrijarhalnog života nisu mogli da ne osta-

ve tragove u govornom i književnom jeziku. Mijenja se život, a s njime mijenjaju se i riječi: gube svoja stara značenja, poprimaju nova ili potpuno izumiru. Neke od njih sjetite nas prošlih vremena i osvjete lijepe

uspomene. Tako i mene riječ *vozar* sjeti sela, djetinjstva i maštanja raspaljenih narodnom pjesmom, pa sjedoh, evo, da se tome sjećanju na ovaj način odužim.

Milan Šipka

VIJESTI

KONGRES JUGOSLAVENSKIH SLAVISTA U OHRIDU

Vrijeme brzo prolazi. Još nismo stigli odštampati ni sve referate s Trećeg kongresa jugoslavenskih slavista u Ljubljani, koji se održao u rujnu 1961, a već se pripremamo za Četvrti kongres jugoslavenskih slavista koji će se održati od 24. do 28. svibnja 1963. u Ohridu u Narodnoj Republici Makedoniji.

Četvrti kongres jugoslavenskih slavista u Ohridu bit će u znaku proslave 1100. godišnjice slavenske braće Ćirila i Metodija, koji su se 863. uputili u Moravsku na poziv kneza Rastislava da propovijedaju kršćanstvo na slavenskom jeziku i da prevedu glavne crkvene knjige na slavenski jezik. Te godine rađa se nova književna kultura pisana slavenskim pismom na slavenskom jeziku. Stoga će se na plenarnom sastanku Četvrtog kongresa jugoslavenskih slavista u Ohridu održati svečano predavanje o životu i radu Ćirila i Metodija i prikazati značenje toga rada ne samo za južnoslavenske nego i za sve slavenske narode i kulture. Ipak za Jugoslavene je to značenje osobito veliko zbog dva razloga: prvo, Ćiril i Metodije započeli su slavensku književnu kulturu na jednom južnoslavenskom jeziku, i to makedonskom, i drugo, njihova se glagoljica najdulje održala baš na južnoslavenskom tlu, kod hrvatskih glagoljaša, a i ćirilica s promjenama sve do danas.

Referati jugoslavenskih slavista, pripremljeni za kongres, treba da se predadu na vrijeme republičkim slavističkim udruženjima, što znači da se referati iz Hrvatske predaju Hrvatskom filološkom društvu u

Zagrebu. Rok za predaju referata bio je najprije 15. veljače 1963, ali se zbog zauzetosti referata morao produžiti do kraja ožujka 1963. Dobro je da se referati prije štampaju, ali to ipak nije obavezno. Na kongresu će se čitati najviše 50 referata i saopćenja prema temama koje su date kao okvirne. Referati ne smiju biti veći od 15 tipkanih strana.

Na prva tri kongresa jugoslavenskih slavista (u Beogradu, Zagrebu i Ljubljani) čitali su se referati u plenumu i u tri sekcije: lingvističkoj, literarnohistorijskoj i pedagoškoj. Na Ohridu će pedagoške teme biti uključene u lingvističku i literarnohistorijsku sekciju.

Za lingvističku sekciju predviđeno je ovih osam okvirnih tema:

- 1) Crkvenoslavenski jezik u južnoslavenskim zemljama i njegov utjecaj na stvaranje suvremenih južnoslavenskih jezika,
- 2) Problem klasifikacije dijalekata u vezi s izradom jugoslavenskog dijalektološkog atlasa,
- 3) Razvitak jugoslavenskih književnih jezika s posebnim osvrtom na ulogu umjetničke književnosti,
- 4) Pitanja u vezi s tipološkom karakteristikom južnoslavenskih jezika (putovi i metode),
- 5) Problemi jugoslavenske leksikografije i onomastike,
- 6) Problemi nastave gramatike u našim školama,
- 7) Stanje pismenosti u našim školama i neki rezultati rada na tom području,
- 8) Rezervirano za slobodnu temu iz porredbene gramatike.